

Прича из заумља – Радојка Бјеливук

СКЛАЊАЈ, ПРИЈАТЕЉУ

Тај мој прадеда... О, свашта је тај знао! Да пева на немачком. Да игра жмурке седећи. Да не стане на тачку. Да буде ђак. Да буде сарадник. Да буде дете. Знао је да буде и учитељ, коме треба. Знао је да глуми. Чак и да се наљути. Али од свега је најлепше знао да приповеда!

Најлепше је говорио о непознатим силама, вампирима, караконцулама и „анђамама“, како их је најчешће називао. Оно што је мене, маленог, уплашеног, али упорног слушаоца одушевљавало у тим причама нису биле саме анђаме и вампири, већ дедина увереност причања! Ни дан данас се не бих усудила да кажем: ма, какви, то је само плод маште! Никако! Деда је видео својим очима све оно о чему је говорио, верујте!

Приче је увек пратио читав ритуал! Увек је седео на столици, ја поред њега. Преко колена је држао „ћебенце“, како му је тепао, мада је уистину било малешно да му је такав назив сасвим доликовао. Њиме је пркосио реуми, а она се пак смејала његовој наивности, али и срдила због такве снаге карактера! Упијала сам сваку реч као најкукунџији воћни сокић на сламку који сам тих дана са уживањем пила. Радовала сам се сваком косовско-ресавском обраћању: „Благо деке...“! Радовала сам се, јер сам знала да оно ставља наслов једној новој причи која ће уследити!

„Благо деке...зиме су раније биле љуте! Ууу, ни тво'и родитељи то не панте, били су можебит бебе у колевке. А можда се још нису ни били родили. То стегне око Митровдана, ма каки, пуца камен! И шта ћеш, човек сељак, разумеш ти, мора обезбеди кућу за зиму. Ни'е било ки ово сад: 'оћеш исцепкано, ел уметрено; дотерај ми тол'ко и тол'ко приколице, а ти се заметнеш у топлу собу, накривиш шеширче и само што те нема. Каки! Морао си да се мучиш ки Христ да би нешто стек'о и имао. Зато, благо деке, увек биди вредна, ако сад друго време и све на извол'те. Каки... Кад се само сетим кол'ко зноја обришем док дрва не видим у авлије! А оно...беда! Немаштина. Нема се ни за јело богзна. Ни'е имало ки ово сад: 'оћеш, душо, ово, 'оћеш, злато, оно... Ако се има нешто, то е бивало велико, то е бивао благослов, кол'ко год мало било.

Тако и ја, благо деке, млад остао без родитељи, ал' брго се научио да се довијам, да обезбедим за кућу дрва, брашно, редно. Морао сам, ни'е било 'оћеш ел нећеш. Остане све на тебе и то ти 'е, ради и ћути. То пантим, ки да било ономад, а много има од то доба. Планина ова наша била главно место за дрва. Ту се снабдевали сви из села. И дан данас гор има шума, богата и велика, само мука да дођеш до там'. Ја сам иш'о пешице. До гор на кола, терам краве, а одозгор краве вуку кола, а ја пред њи'. Цео дан ми не закрпи време да стигнем да дотерам дрва. Никад не дођем за видеља.

А наши људи причали ми, разумеш ти, код Сиљевачког гробља да опасно ноћу! Ту се укршту путеви и човек ако 'е сам, није добро да ту пролази. Нису никад 'тели ми кажу што то тако причу, ал' наслућив'о сам из

њине приче да се не шале и д'иму добар разлог што тако вичу. Нисам се плашио, ал' ни'е ми бивало ни све'едно кад треба д'идем за дрва. А морао сам, нисам имао куд. Други начин ни'е бивао, ники није имао тол'ко паре да плаћа другом да довози дрва место њег'.

Ја тако одредим дан кад сам намислио за дрва. Киј кад си рек'о сад, ники није мог'о тај дан да пође с моном. Само мало да ми помогне, велим, а мислим се: само да крене, не мора ни трупче да подигне руком 'ко неће. Кажем, нисам се бојао, ал' нека ти 'ладноћа уђе у крста, ма не буде ти све'едно, нису то бивале празне приче што су причали људи, знао сам ја то. Ал' шта можеш. Кренем ти тако ја, благо деке, сам. А мало сам се у том свему и као храбрио и волео нешто што се тако уде-сило да морам сам. Ки оно дете кад се кочопери и фали како сме да спава само без мајке, тако и ја за планину. Укошкам краве, потерам и кола, понесем нешто за јело да имам и право у планину. Пош'о сам сабајле, стиг'о гор' и одма' се бацио на пос'о. Како се дан разгревао, све мање сам мислио на приче о Сиљевачком гробљу. Запињ'о сам из све снаге да што више дрва потоварим. Посе дванаес сам тек доручков'о. Можебит и да би што пре завршио то зашта сам дош'о, па да што пре кренем. Али како бивала превалила подна, ја све више у'ватим себе да се мисим о тем, па брже боље пребацим се на нешто друго: уу, чие ово дрво, ки подрум наш широко; ел: требађа оно там да посечем прво, ово младо, могло још коју годину да расте... И тако себе све заварам да не мислим на оне приче.

Оно, дан, ако летњи, протутњи ки дланом о длан. Дође придвече, поче се смркава. Видим ја да време да се

полази куће. Привежем ја конопчићима дрва у кола, опет укошкам краве, и кренем. Иш'о сам полако, ако сам једва чек'о да изађем на наш пут овамо, да прођем ту раскрсницу за коју сви причали да тешко мош се прође ноћу. Кад сам био мало пред њу, ја устави краве, па се попе на кола спреда, можда био и стра', не би сад умео то да ти кажем. У такем стварима нема 'ајдука, благо деке, запанти. Попе се ја тако и потеря опет краве. Ишли смо полагацко, оно и не мож друкше, терет је то, а кравчета два, жао ми и њи. Ја се беја замислио тако нешто, а леву руку сам намерно налактио на колено и наслонио главу на длан, тако да не видим гробље с леве стране, поред ког треба да прођем. Видим ја премичемо се. Иду краве полако, ки до сад. Пролазимо поред, држим ја једнако руку онако, намерно. Полако, полако... пролазимо ми гробље, видим, ништа се не дешава, уу, реко' вала Богу, добро 'е! Можда оне приче и нису баш све биле тачне... Кад наедампут, разумеш ти, чуем ја у даљине неку ломњаву, неку буку, силу! Шта е реко то, шта мож да биде сад! Трактор ние сигурно, у Левач сам први ја дотер'о едно петнаес година посе тога. Ма, чуем лепо, галама све већа, све јаче се чује! То само грми! Само кад одједаред краве стадоше! Ја да и потерам, ни макац! Ни да мрдну! А оно све боље укће! Мисим се ја, готово. Куј зна кака сила ово иде, ово нису чиста посла. Само кад вид'о, благо деке, од пута озгор иде бре нека сила, не мож да ју сагледаш ни крај ни облик. То нека гомила, гомила, црна, само учи! Док одједаред само не загрме нешто: Склањааај, пријатељу! Ја уздркта, реко' ел ја ово причувам. Оно опет, још јаче и ближе: Склањааај, пријатељу! Ууу, ја поче да глеам, де да склањам, лево гробље остало,

десно јаруга, де ћу! Ете ти у томе то се приближило право на мене иде! Црно нешто, ма кака кућа, још веће! И крчи све пред себе! Ја се прекрсти! Реко, Боже, ти помогни мене сад! Краве се укочиле, и оне се уплашиле, а ја на кола и даље, седим тако и ишчекујем шта ће биде с моном и де ће ме мои нађу и да л' ће ме кад нађу. Ете ти је гомила право ка мене! А мало испред имао неки путић дол' ка потоку што води. Кад ти та гомила дође на десетину корачаја до мене, она бре скрену на тај путић ки кад је неко окрену! И настави дол, чуем ја само грми, ломи све там! Глеам ја и не мог да објасним сам себе шта сам видо! У тем, пођоше краве саме, нисам и ни потеро.

Све до куће сам ја размишљао шта је она гомила, шта сам то вид'о, кака е то сила била прошла пред мене, а ја остао жив Богу фала! Ни дан данас ми, благо деке, ние јасно, нит сам негде мог'о да прочитам ел видим, чуем међу људи нешто слично. Слуш'о сам разне приче и све мене обливао зној од језе кад ми причу тако људи, ал овако нешто ники ми још ние испричао. Сам сам вид'о! И ел ме веруеш, благо деке, оно што кажу, може човек д' оседи за ноћ, каки! И не стигне да те облије 'ладан зној, само неку 'ладноћу осетиш низ леђа, претрнеш све. Ја сам се вала Богу вратио, а знам да неки нису. Причали људи. И знао сам да не лажу, да не збију само шале с моном. Свашта људи ту виђевали. Можебит неки вид'о исто што и ја, ал ние имао ту срећу да га поштеди нека сила, Бог. Ја сам увек био сналажљив, па ете дао Бог да сам се снаш'о да се прекретим.

Тако то било, благо деке. Свашта деда виђао. Ние то било једини пут. Зато, биди увек на опрези, ако сад има светло, и кола са фарови, и лампе и све. Та сила ако

реши, ту не помаже ништа, разумеш ти! Ту само остае човеку да се прекрсти. Ал и то куј се сети од стра'..."

Деда би увек завршавао своју причу благим климањем главе у леву страну, као знак и сопствене неверице и запитаности над причом коју је управо исприповедао. Као да није могао довољно да се начуди, довољно пута да се прекрсти да би захвалио Богу што га је те ноћи сачувао од силе знане само његовим очима. Повлачио би потом „ћебенце“ на колена, као да се штити тако од сећања која је призвао у речи. Прислонио би главу на свој леви длан и руку наслонио на сто испред себе. Причање се ту завршавало. Никада није отпочињао другу причу након прве. То је била философија његовог приповедања. Свака прича заслуживала је мисао о њој. Деда би се увек повукао у дубоко ћутање, тако замишљен и ослоњен на руку. И ко зна шта је у том тренутку пролазило његовим мислима: године, рат, планина, можда Сиљевачко гробље и црна сила која руши све пред собом. Нисам успевала да разазнам потоње мисли свог најомиљенијег приповедача. Али сам видела и Сиљевачко гробље, и деду замишљеног на колима, и краве које преплашено стају. Видела сам и црну силу! Увек сам је замишљала као велики, огромни пласт сена црне боје. Такву сам је видела како скреће тик испред деде и одлази некуд низ пут. Такве је се и данас сетим кад о њој размишљам. Такву је и сад видим док слушам дедин далеки ехо: „Склањааај, пријатељу!“

